

Hiz. Peygamber'in İnsana Verdiği Değer

İnsan... Topraktan yaratılmış ama ufku semaya uzanan bir varlık. Tarih boyunca kimi zaman yüceltilmiş, kimi zaman güç ve çıkar hesaplarının gölgesinde değersizleştirilmiştir. Nice çağlar olmuştur ki insan, kendi elleriyle kurduğu düzenlerin içinde kendi kıymetini yitirmiştir. Gücün haklılık sayıldığı, merhametin vicdanlardan çekildiği, adaletin yalnızca güçlülerin dilinde dolaştığı zamanlarda insan, insana yabancılaşmıştır. İşte böylesi karanlık dönemlerde peygamberlik, ilâhî bir rahmet olarak insanlık ufkuna doğmuştur. Her peygamber, insanın unuttuğu hakikati ona yeniden hatırlatmıştır: Sen sıradan değilsin. Sen, Yaratıcı'nın şerefli kıldığı bir varlıksın. Bu ilâhî yürüyüşün son halkası olan Hz. Muhammed (sav) ise insan onurunu sadece hatırlatan değil, onu yeniden ayağa kaldıran bir "onur elçisi" olmuştur.

Kur'ân'ın "Andolsun ki biz Âdemoğullarını şerefli kıldık" (İsrâ, 17/70) beyanı, insan değerinini herhangi bir otoritenin bağıştı olmadığı; doğrudan doğruya ilâhî bir takdir olduğunu ilan eder. Bu, insanın hak ettiği saygının kaynağını göklere bağlayan bir beyandır. Hz. Peygamber (sav) ise bu hakikati sözde bırakmamış, hayatının her anında yaşatmıştır. Onun rehberliğinde insan, yalnızca hak talep eden bir varlık değil aynı zamanda ilâhî emaneti taşıyan sorumlu bir özne hâline gelmiştir. O'nun Veda Hutbesi'nde yankılanan şu sözleri, insan onurunun evrensel anayasası gibidir: "**Şüphesiz ki kanlarınız, mallarınız, ırz ve namusunuz; şu gününüzün, şu beldenizin ve şu ayınızın haram olduğu gibi, birbirinize haram kılınmıştır.**" (Buhârî, Hac, 132; Müslim, Kasâme, 29)

Hiz. Peygamber'in (sav) nebevî ikliminde insan; ırkı, rengi, dili, yaşı ve toplumsal konumu ne olursa olsun mükerremdir. O, insanı kategorilere ayıran değil insanlık paydasında buluşturan bir ufuk sunmuştur. Nitekim bir gün önünden bir Yahudi cenazesini geçtiğinde ayağa kalkmış; yanındakiler bunun sebebini sorduklarında, "O da bir insan değil mi?" buyurmuştur. (Buhârî, Cenâiz, 49; Müslim, Cenâiz, 78). Bu tavır, insan olma vasfının, inanç farklılıklarının ötesinde temel bir değeri taşıdığını gösteren çarpıcı bir örnektir.

Hiz. Peygamber'in nebevî terbiyesinde toplumun "zayıf" kabul edilen fertleri özel bir ihtimam görmüştür. Medine'de sade bir hayat süren Zâhir b. Haram'a latif bir üslupla yaklaşması, onu arkasından şefkatle kucaklayıp "Bu köleyi kim satın alır?" diye nükte yapması ve ardından "Fakat sen Allah katında değersiz değilsin" anlamına gelen hitabı, insan onurunu incitmeden yücelten bir yaklaşımın örneğidir. Bu tavır, görünüşü ya da toplumsal konumu ne olursa olsun insanın ilâhî nazardaki kıymetini hatırlatan bir haysiyet iadesidir. Benzer şekilde

Mescid-i Nebevî'yi temizleyen siyahî bir kadının vefatını kendisine haber vermeyenlere sitem etmesi ve onun kabrine giderek dua etmesi (Buhârî, *Salât*, 72; *Cenâiz*, 67; Müslim, *Cenâiz*, 71), toplumda görünmez sayılan emeklerin bile değerli olduğunu ortaya koymaktadır. Resûlullah'ın bu davranışı, insanı konumuna göre değil, taşıdığı insanlık değeri üzerinden değerlendiren bir merhamet ve adalet anlayışının yansımasıdır.

Cahiliye döneminde kız çocuklarının diri diri gömüldüğü, kadının insanlık statüsünün tartışıldığı bir ortamda Hz. Peygamber, kadınlara hak ettikleri değeri vererek onları onurlu bir birey olarak topluma katmıştır. Veda Hutbesi'nde kadınları "Allah'ın emaneti" olarak nitelemiş; onların haklarının korunmasını dinî bir sorumluluk olarak belirlemiştir. "**Sizin en hayırlınız, hanımlarına en iyi davrananınızdır**" (Tirmizî, Radâ, 11) hadisi ile, kadına verilen değer sözde değil fiilî bir ilke olduğunu ortaya koymuştur.

Hz. Peygamber, çocukları bağımsız ve onurlu şahsiyetler olarak kabul ederek her fırsatta onlara değer verdiğini göstermiştir. Zira, çocuklara ilk selamı kendisinin vermesi (Ebû Dâvûd, *Edeb* 136), torunlarını sevgiyle kucaklaması, namazda onların incinmemesi için secdeyi uzatması (Ebû Dâvûd, *Salât*, 164, 165; *Nesâî*, *Tatbîk*, 82) ve bir çocuk ağladığında annesinin huzursuz olmaması için namazı kısa tutması (Nesai, *Kible*, 35) onun çocuklara verdiği değer çarpıcı örneklerini oluşturur.

Gençler ise Hz. Peygamber'in (sav) nazarında geleceğin inşacıları olmaları nedeniyle ayrı bir değere sahiptir. Üsâme b. Zeyd'i genç yaşta büyük bir orduya komutan tayin etmesi (DİA, 2012, 42/361-363), Muâz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak göndermesi (DİA, 2020, 30/336-338) ilmî ve idari kapasitelerine duyduğu güvenin yanı sıra onlara verdiği değer bir sonucudur. Ayrıca Efendimiz (sav), gençlerin hatalarına karşı da kırılcı değil, ikna edici bir yöntem izlemiştir. Zina için izin isteyen gence mantık yoluyla yaklaşarak onu bundan vazgeçirmesi (Müsned, V, 256-257), O'nun (sav) gençlerin şahsiyet inşasına dayalı rehberliğinin örneklerindedir.

Hz. Peygamber yaşlılığı tecrübe ve bilgelik makamı olarak görmüş, onları toplumun bereket kaynağı kabul etmiştir. "**Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir**" (Tirmizî, *Birr*, 15) buyruğu ile toplumun her kesimine hak ettiği değeri vermeyi, sosyal ahlakın temel bir prensibi olarak vazedmiştir. Ayrıca "*Sizden biriniz, insanlara namaz kıldırıldığı zaman, hafif tutsun. Çünkü onların arasında zayıf, hasta ve yaşlılar vardır...*" (Buhârî, *İlim*, 28), "*Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lutfeder.*" (Tirmizî, *Birr*, 75) sözleri ile yaşlılara değer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Hülâsa, Hz. Muhammed'in (sav) hayatı, baştan sona bir "insanın değerini koruma" mücadelesidir". O (sav), insanın değerini fiziksel görünüşünde veya servetinde değil, taşıdığı "mükerrerem" ruhta görmüştür. Zira her insan, Yaratan'dan bir nefha taşıyan ve O'nun yeryüzündeki şahidi olan mukaddes bir varlıktır.